

THE AQUATIC POETICS IN THE WORK OF RODICA BRAGA

Carmen Doina Vasilca

PhD Student, "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia

Abstract: Rodica Braga is an outstanding voice in our contemporary literature in her attempt to represent the inner world of human being seen from the perspective of the treble hypostasis of femininity. We can identify new thematic universes which render originality and complexity to her literary work.

The analysis of Rodica Braga's poetic universe is meant to identify and value the diverse hypostases of water. The aquatic element is emphasized in her literary work, being in relation with other archetypes which are present in her literary work.

The poetic universe of the contemporary writer, Rodica Braga is noticeable for her contemplative, reflexive attitude marked by the abundance of metaphors which illustrate the feeling of anxiety generated by the implacable elapse of time.

The light associated with snow or day with all their elements illustrates the relation of the poetic ego to the reality of the mean world, and by associating other themes specific to the writer such as the mirror, the rain, the shiny surface of the water, the love, and so on, recurrent elements are emphasized in order to render a particular note to her artistic language.

Keywords: creation, lyrical, aquatic, symbole; purifying, the existential lyric, reflexivity, introspection

Aspecte ale metaforei acvaticului pornind de la apele jucăușe, apele adormitoare, apele netrecute, fluiditatea privirii, apele feminin-languroase, apele infinite, apele exotice, apele angoasante, apele totemice, apele fantastice, apele absente, apele primordiale sunt valorificate în operele poezilor majori - de la Mihai Eminescu și junimiști, la George Coșbuc, Tudor Arghezi, Vasile Voiculescu, Lucian Blaga, Adrian Maniu, Ion Pillat, Ion Barbu, până la Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ileana Mălăncioiu, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Mircea Ivănescu sau Cezar Baltag, care au grupat semnele poetice din câmpul semantic acvatic în jurul unor nuclee cum ar fi apa primordială, apa morții, apa stătătoare, apa curgătoare, surprinzând apa în ipostaze spirituale și materiale care conferă unicitate expresiei artistice.

Figurile de stil insolite sunt rezultatul imaginației materiale a apei și reflectă prin imagini sinestezice universul artistic și imaginarul poetic specific. Tropii acvatici intermediari (epitetul, metafora sau comparația personificatoare, metafora simbolică, metafora și comparația sinestezică) sunt folosiți cu originalitate de marii scriitori.

Cercetarea imaginarului liric în reprezentările lirice feminine demonstrează că acestea nu sunt prezențe accidentale în literatura română modernă ci reprezintă o semnificativă valoare atât cantitativă cât și din punct de vedere al discursului.

Tema acvaticului, observabilă pe diverse paliere, pornind de la simbolistică, mitologie, ființele acvatice, istoria „vălurită” (literatura de extracție istorică), apele melancolice ale romanticilor, (specificul apei ca reverie), insularitate și fantastic, apele mignone: lacrima, roua, ploaia, fântâna, apele potopitoare; mărele simbolice, acvaticul static și acvaticul dinamic, este ilustrată în lirica feminină de la eclectismul Gabrielei Adameșteanu sau retorica metaforizant-paradoxală a Anei Blandiana, până la vizionarismul poetic de

Section: LITERATURE

reconstituire a lumii tradiționale vizibil în opera Ilenei Mălăncioiu, în nonconformismul Marianeii Marin sau în mediația filozofică a Rodicăi Braga.

Prin creațiile marilor scriitori este pusă în valoare diversitatea modurilor de manifestare artistică a metaforei apei.

Deoarece elementul acvatic joacă un rol important în evoluția însăși a vieții, făcând un periplu prin literatura română, cu referire la opere generice ale unor scriitorilor marcanți ai acesteia, constatăm că apa este indestructibil legată de cursul istoriei reflectând ceva din mentalul românesc.

Universul poetic al scriitoarei contemporane Rodica Braga se remarcă printr-o atitudine meditativă, reflexivă, marcată de abundența metaforelor care ilustrează sentimentul neliniștii generat de trecerea implacabilă a timpului.

Lumina asociată zăpezii sau regimului diurn cu toate elementele sale ilustrează raportarea eului poetic la realitatea lumii meschine, iar prin asocierea altor motive specifice creației scriitoarei: oglinda, ploaia, luciul apei, iubirea etc se pun în evidență elemente de recurență care particularizează limbajul artistic.

Analiza universului poetic al Rodicăi Braga urmărește să identifice și să valorizeze diversele ipostaze ale apei. Elementul acvatic este evidențiat și în creația acesteia, fiind în relații de determinare cu alte arhetipuri prezente în operă. Identificarea specificului acestui element primordial, a modului în care determină crearea unor lumi particulare, a felului în care alternează și determină definirea universului poetic studiat reprezintă o preocupare creionată în prezenta lucrare.

Rodica Braga este o voce exemplară, singulară în literatura noastră contemporană prin încercarea sa de a reprezenta interioritatea ființei privită din perspectiva triplei ipostazieri ale feminității. În opera sa identificăm noi universuri tematice care conferă originalitate și complexitate creației sale.

Cercetarea imaginarului liric în opera Rodicăi Braga se poate realiza din perspectiva poeticii acvaticului reflectată în teoria imaginarului așa cum o găsim în operele unor teoreticieni marcanți (Gaston Bachelard, Gilbert Durand, Albert Béguin, Jean Burgos, Mircea Eliade ș.a.) și se datorează faptului că aceasta nu este o prezență temporară în literatura română modernă ci reprezintă o valoare semnificativă, insuficient aflată în atenția exegeților.

Observăm în poezia Rodicăi Braga o anumită dinamică a simbolisticii acvaticului pe care scriitoarea o raportează la trăirile existențiale, condiția eului marcat de dorința întoarcerii la sens și la momentul originar. Apa apare, în creația sa, ca element bivalent, cu valori antitetice care evidențiază în mod particular ideea timpului implacabil și a efemerității.

Astfel lacrima, fântâna, izvorul, zăpada, ploaia, roua, picătura, râul, oul – ca simbol al increatului sunt leitmotive care conturează un univers poetic reflexiv, căruia îi lipsește cu desăvârșire latura descriptivă și care ilustrează rolul cathartic pe care scrisul îl are pentru creatoare.

Lucrarea va reliefa o realitate, conturată cu ajutorul unor manifestări specifice ale apei, și nu numai, ca element primordial care permite reîntoarcerea la matricial.

Universul poetic al scriitoarei Rodica Braga se evidențiază prin limbajul poetic complex, prin diversele ipostaze ale eu-lui liric, prin simbolurile, temele și motivele prelucrate și prin tehnicile abordate în elaborarea scriiturii.

Pentru creatoare universul imediat devine o reflexie a propriului sine, astfel încât comunicarea se realizează din dublă perspectivă. Procesul de cunoaștere, fie a mediului exterior fie a propriei interiorități are un flux neîntrerupt care permite ilustrarea dublei ipostaze a ființei din perspectiva raportării la absolut și, în relație de opoziție, la efemeritatea omului: „oricât m-aș strădui,/ochiul meu nu se poate/pe sine vedea./doar lumea își varsă/prin el, în

Section: LITERATURE

mine, povara ei/de lumini și umbre,/ca și cum l-ar mângâia/pentru neputința lui.” (Volumul *Timp în derivă*)

Prin simpla acțiune a rostirii, cuvintele capătă formă și valoare, ilustrând un soi de pragmatism și coborâre într-un spațiu al contingentului în care „vorbele se izmenesc/și își cer iertare/pentru nevolnicia lor,/dar ce să fac eu, oare,/cu toate acestea,/când, în mine, fierul roșu//al zicerilor/m-a însemnat pentru totdeauna/cu cicatrici dizgrațioase/ce par mai limpezi/decât adevărul?” (Volumul *Timp în derivă*)

Comuniune a eului cu întreg universul, poezia este o stare de spirit care presupune revelare a sinelui, e formă de comunicare și de problematizare a întregii existențe prin deplasare dinspre trăirea apolinică înspre dionisiac: „ascultă tăcerea cum crește/în adâncul tău nemișcat,/toate sunetele lumii/intrate în repaos,/împăcate cu ele însele,/lâncezind într-un somn/de piatră./ascultă șoapta îngreunată/a sângelui ce somnolează/în artere, până ce vei auzi/abia audibilul scâncet al vieții,/vibrând ca o fâlfâire/ușoară de aripi/și te vei cutremura/de înălțimea lui”. Volumul *Timp în derive*

Împletire a sacrului cu profanul, existența este reflectarea unei succesiuni a timpului original. Timpul este abolit, iar lumile se contopesc pentru a evidenția ideea repetabilității și a ciclicității vieții: „în a doua mea viață,/cea de după oprirea unei/secunde grele ca o ghiulea,/am început a vedea/ceasuri tinere, înspumate/de inocența începuturilor./carnea lor fragedă exala cruditătea/primilor zori, iar timpul scurs/din ele dădea pe dinafară/de esențe noi, necunoscute mie./am simțit cum cad/de pe mine toate armurile/iar năluca albă a sufletului/se lăsa învăluită de mirosul/de reavăn și crud ce urca/spre cer ca fumul unei jertfe”. (Volumul *Timp în derivă*)

Element de recurență al universului poetic, zăpada are rolul de a sugera imaginea abisului care corespunde atât lumii interioare cât și lumii exterioare. Materializare a elementului primordial, semn al detașării apolinice, zăpada e purtătoare a dorinței de perfecțiune și a nevoii de raportare la inefabil: „glasul zăpezii depărtat,/ascunzând eternitatea liniștii,/ne pândește din întinderile albe./orizont vast, clinchetind/ca un cristal abia atins,/soare sticlind în ochi de fiară/flămândă și alb, alb, alb/fără hotar, fumegând albăstrui./într-o tăcere de argint lichid,/toate se scurg neștiute, nevăzute/în pământ, în sufletele afânate/de foamea de puritate/care ne roade neconținut”. (Volumul *Timp în derivă*)

Materializare a sinelui, cuvintele au forța de a ilustra o neliniște metafizică generată de percepția multiplelor ipostaze și transformări inerente ale ființei. Totul presupune fluiditate și curgere, sem al efemerității: „cuvintele lui cădeau în dungă,/muchii lor mă răneau/cu atingerea lor deloc catifelată./singura mea reacție, tăcerea,/moale și lunecătoare/ca blana de pisică. în aerul/șmirgăluit de glasul lui repezit,/deruta din ochii săi, întunecându-i/albastrul ca un nor greu./durerea le perla strălucirea, mie,/îmi curăța inima/și-mi întărea convingerea/că sinceritatea rănește și vindecă/deopotrivă și lasă locul liber/de orice cicatrice”. (Volumul *Timp în derivă*)

Aria tematică a universului poetic al scriitoarei se lărgește prin ilustrarea și asimilarea unor tendințe de recurență din lirica universală. Sursa de inspirație se găsește adânc cimentată în străfundurile conștiinței și doar senzațiile provocate de semnele primare pot da naștere uneori cuvintelor care ilustrează amestecul de grotesc cu tot ceea ce repezintă pentru eul poetic viața: „nenăscute zac în mine/poemele pline de bube dulci,/– flori de mac și sânge tânăr,/mirosind înțepător –/nenăscute, tristețile cu gust strepezit/de fruct necopt./amărăciuni brune, împăienjenindu-mi/ochii, își mână prin privirea mea,hergheliile de cai costelivi, //stârnind praful care astupă/fântânile limpezi din care/se adapă cuvântul.” (Volumul *Timp în derivă*)

Poeta se simte prizoniera unei lumi mărginite, a unui univers, cel puțin indiferent, care limitează aspirațiile, mărginește și creează impresia de repetabilitate și de automatism al gesturilor esențiale. Atitudinea contemplativă a poetei sugerează luciditatea perspectivei privind existența mărginită și necesitatea de a se întoarce înspre sine: „lumina captivă jucând/în mișcarea ceaiului din ceașcă./căderea ta abruptă din/fragilul echilibru./pentru o clipă, absent din pânza/de păianjen/a imediatului în care noi, ceilalți,/atârnăm și ne mișcăm/dezarticulat./te vezi pe tine în lucrarea/fiului, fulgurație a continuității./dincolo de toate, uimirea ta,/trăirea în marginea ființei/ca-n marginea deșertului,/bucuria ta, sub praful stârnit.” (Volumul *Timp în derivă*)

Este observabilă în creația scriitoarei cultivarea unei atitudini de resemnare în fața ireversibilității timpului și a linearității existenței umane, în sensul absovirii și al mântuirii prin suferință. Întoarcerea înspre sine generează perspectiva restabilirii echilibrului ființei prin raportare la cel al universului: „pentru toate păcatele mele,/ pentru că am ratat nenumărate/ momente de fericire,/ îmi va fi dată pedeapsa/ iadului etern, acela în care timpul/ îngheață în mari întinderi/crepusculare./ setea mea de timp, de mai mult timp,/ va răsună în ecoul/mereu reiterat prin stagnarea/ în etern, acest spațiu/în care momentul/ pare să nu aibă sfârșit.” (Volumul *Timp în derivă*)

Veritabilă artă poetică, poezia *Neputința* este o consfășuire lirică despre rolul artistului și viziunea asupra creației sale. Simbolurile acvatice prezente și aici potențează ideea comuniunii și a solidarității cu planul cosmic, în sensul reflectării sensibilității subiective a eului prin raportare la finalitatea demersului artistic – poetic: „poezia nu se lasă scrisă,/e un ghem încâlcit/ce mi-a obturat mintea,/încerc să găsesc/un capăt de fir,/e ca și cum aș trage/apă dintr-o piatră./doar sudoarea mea,/ cu gust amar/și miros de sânge închegat./curge într-un râu fără izvor și /fără vărsare/ într-o deșertică hartă./poezia, așchie ascuțit /înfiptă în creier,/se căinează ca un prunc/ce n-a fost binecuvântat/cu durerea nașterii,/ ci stă, urlându-și visul,/în pântecul matern/care a obosit să-l mai nască”.

Actul de creație este cel care, prin finalitatea lui, permite evidențierea sensului neliniștii existențiale. Limbajul preponderent metaforic sugerează, printr-o inteligentă asociere a cuvintelor, o perspectivă a echilibrului între forma textului și principiul intrinsec al acesteia: „cu tot trupul meu /voi scrie acum poezia. /ce vrei să spui? /mă întreabă el nedumerit,/ vei scrie cu burta? /cu tot ceea ce sunt,/ cu burta, cu viscerele,/ cu lumina, cu întunericul,/ cu spaima, cu bucuria, /cu negrul, cu verdele, /cu frunzele, cu aripile,/ cu toată frenezia /de care, cândva, am fost /în stare și care /mi-a prefăcut glasul /în laser. /bine, dar asta e o nebunie, /insistă el. /eu râd și simt /cum curg în slove, /mă încheg acolo /ca o tenie uriașă /ce-mi devoră până și /ultimul sens./ ajunsă aici, știu că totul /abia urmează /să se întrupeze,/ să capete forma /îndelung căutată, /doar că nu știu unde,/ cum și când. /în rest, totul e /un hohot de râs /și un icnet de neputință /atroce”. (*Cu tot trupul meu*)

BIBLIOGRAPHY

- ❖ Bachelard, Gaston, *Apa și visele. Eseu despre imaginația materiei*. Traducere și tabel bibliografic de Irina Mavrodin, București, Editura Univers, 1999
- ❖ Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri: Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, Iași, Editura Polirom, 2009
- ❖ Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului. Introducere în arhetipologia generală*. Traducere de Marcel Aderca. Prefață și postfață de Radu Toma, București, Editura Univers, 1977

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda, Cornel Sigmirean (Editors)
MEDIATING GLOBALIZATION: Identities in Dialogue
Arhipelag XXI Press, 2018

- ❖ Evseev, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, Editura Amarcord, 1994
- ❖ Manolescu, Nicolae, *Prefață la Ileana Mălăncioiu, Linia vieții, antologie*, Polirom, 1999, *apud Nicolae Manolescu, Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu. Poezia*, Editura Aula, 2001
- ❖ Elvireanu, Sonia, *Rodica Braga: Reprezentarea interiorității – critică literară*, București, eLiteratura, 2014